

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Pluty

pt. Sensy i znaczenia nadawane przez adolescentów ich doświadczeniom

związany z chorobą nowotworową

przygotowanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Romana Lepperta

Rozprawa doktorska mgr Magdaleny Pluty została przygotowana starannie i rzetelnie. To kolejny ważny i potrzebny przyczynek naukowy dotyczący adolescentów z chorobą nowotworową. Jej lektura przeniosła mnie do początków mojej pracy naukowo-badawczej, do dziś związanej z pedagogiką leczniczą, w szczególności problematyką dzieci i młodzieży chorych na nowotwory. Temat ten w dalszym ciągu nie jest wyczerpany i wymaga zainteresowania i zaangażowania naukowego. Cieszy mnie więc kolejna praca dotycząca pozamedycznych aspektów pediatrycznych chorób nowotworowych.

Decyzja o tym, aby wsłuchać się w przeżycia młodych ludzi doświadczających choroby nowotworowej i podlegających terapii nakłada na badającego obciążenie emocjonalne. Z pewnością młodym ludziom bardzo trudno przychodzi zaakceptowanie diagnozy choroby nowotworowej. Nielatwo też jest słuchać o uciążliwym leczeniu, łączącym się z bólem, lękiem i licznymi powikłaniami. Jeszcze trudniej jest dokonać interpretacji tych opowieści. Jestem przekonana, że Autorka, podjęła wyzwanie, by pomóc chorym adolescentom i pedagogom.

Choroba nowotworowa jest powodem szeregu zmian oraz poczucia destabilizacji, niemalże w każdym wymiarze życia osoby, która jej doświadcza. Okresowo lub trwale zmieniają się dotychczas pełnione role społeczne (ucznia/syna/córki/kolegi/koleżanki itp.), relacje z otoczeniem, wizja przyszłości staje się znakiem zapytania. Poznanie sensów i znaczeń, które nadają chorobie młodzi ludzie ma istotne znaczenie w projektowaniu systemu ich wsparcia. Wsparcia udzielanego przez personel medyczny, rodziców, rodzeństwo, pedagogów, psychologów i rówieśników.

Praca doktorska mgr Magdaleny Pluty precyzyjnie pokazuje niełatwą rzeczywistość osoby z diagnozą choroby nowotworowej. Podjęta tematyka jest zatem oryginalna

i nowatorska. Przygotowując rozprawę, Doktorantka starannie rozpoznała przestrzeń badawczą, co było niezbędne do zrealizowania projektu.

Praca składa się ze wstępu (s. 5-10), sześciu rozdziałów zarówno teoretycznych, jak i badawczych (s. 11-320), zakończenia (s. 321-344), bibliografii (s. 345-368), spisu tabel (s. 369), streszczenia pracy doktorskiej w języku polskim (s. 370-372) oraz streszczenia w języku angielskim (s. 373-375). Aneksy stanowią kolejny tom pracy. Podkreślam, że jest to starannie przygotowana rozprawa, ujawniająca poszczególne elementy oraz etapy tworzenia koncepcji teoretycznej, przebiegu procesu badawczego i dokonywanych analiz.

Struktura pracy jest przejrzysta, starannie przemyślana. Prezentowane w niej zagadnienia zostały przedstawione w sposób usystematyzowany. Doktorantka dokonała prezentacji zagadnień teoretycznych, ściśle związanych z wybranym tematem rozprawy. Przez co lektura tej części pracy jest interesująca i świadczy o bardzo dobrym rozeznaniu Doktorantki w literaturze i panowaniu nad tekstem. Tę część oceniam wysoko.

Jako recenzentka chciałam wskazać, że dopełnieniem analizowanej tematyki byłoby uwzględnienie jeszcze kilku istotnych zagadnień. Wartościowym byłby odrębny rozdział dotyczący specyfiki choroby nowotworowej u dzieci i młodzieży, różnej od chorób nowotworowych pojawiających się u osób dorosłych. Myślę tu nie tylko o wymiarze biologicznym choroby, jej terapii i skutkach ubocznych, ale o całym spektrum reakcji i przeżyć (m.in. lęku przed reakcjami rówieśników na zmianę wyglądu, obniżonym poczuciu własnej wartości czy nadmiernej ochronie zapewnianej przez rodziców). Nadmienię, iż w psychoonkologii coraz częściej uwypukla się różnice w występowaniu nowotworów u dzieci i młodzieży, a szczególnie różnice uzyskiwane w wynikach leczenia tych samych nowotworów w zależności od wieku rozpoznania. Proponowana jest nowa specjalność i podział onkologii na trzy dziedziny: onkologię dziecięcą (do 15 rż), młodych osób dorosłych (16-30 rż.) oraz dorosłych (>30 rż.) (*Praktyczny podręcznik psychoonkologii dzieci i nastolatków pod red. M. Rogiewicz, 2015*). Podział powyższy uwypukla także innego rodzaju problemy, z którymi przychodzi się mierzyć dzieciom i młodym dorosłym. Nadmienię, że zagadnienia te pojawiają się w rozprawie, jednak zbyt przekrojowo.

W strukturze pracy problematyka badawcza zdecydowanie dominuje nad aspektem pedagogicznym. W przypadku decyzji o publikacji tej rozprawy, co z przekonaniem rekomenduję, wskazane byłyby zmiany w jej strukturze, aby bardziej jednoznacznie określić pedagogiczny wymiar pracy. Relacja z przygotowania badań (rozdział 3 pt. „Interpretacyjna analiza fenomenologiczna (IPA) – podejście badawcze) mogłaby być bardziej syntetyczna i stanowić część rozdziału 5 pt. „Projekt badawczy”. Niemniej jednak przygotowana przez

Doktorantkę struktura rozprawy jest poprawna metodologicznie. Moje zainteresowanie warsztatem badawczym wykorzystanym w pracy zostało w pełni zaspokojone.

Rozdział 4 pt. „Przegląd wyników badań dotyczących doświadczeń adolescentów z chorobą nowotworową” zasadnie ujawnia potrzeby badawcze istniejące w obszarze tematu podjętego przez Doktorantkę. Interesujący poznawczo jest przegląd wyników badań polskich i zagranicznych, związanych z doświadczeniami adolescentów z chorobą nowotworową. Doktorantka słusznie zauważa potrzebę, a nawet konieczność uzupełnienia badań jakościowych i prac na temat choroby nowotworowej adolescentów, zwłaszcza opracowań dotyczących sensów i znaczeń nadawanych chorobie nowotworowej. Za cenne w rozprawie uważam podsumowanie rozdziału 1. pt. „Wybrane koncepcje rozumienia choroby i choroby nowotworowej”. W przypadku publikacji rozprawy konieczne byłoby podsumowanie każdego z rozdziałów w pracy, aby zachować pewną konsekwencję wnioskowania. Cennym dopełnieniem byłoby również odniesienie się do dorobku pedagogiki specjalnej lub pedagogiki leczniczej/terapeutycznej, w którym można odnaleźć wiele istotnych treści dopełniających temat podejmowany w dysertacji.

Rozdział dotyczący istoty projektu badawczego właściwie przedstawia kolejne etapy podejmowanych działań, a w szczególności poprawnie opisuje podejście badawcze, przedmiot i cel badań oraz pytanie badawcze. Dobrze zostały ukazane podstawy etyczne projektu oraz opis metod analizy. Rozumiem, jak trudno jest zebrać grupę badawczą i osiągnąć jej homogeniczność, ponieważ należy wziąć pod uwagę szereg czynników, takich jak wiek, w którym została postawiona diagnoza, sposób i czas leczenia, skutki uboczne itp. Kryterium doboru osób badanych wymagałoby doprecyzowania, a dokładniej napisania, iż grupa badanych nie jest homogeniczna lub jest homogeniczna w określonym zakresie. Warto zauważyć, w tym kontekście, że nowotwory typowe dla adolescentów to przede wszystkim nowotwory kości.

Rozdział 6. „Analiza i interpretacja wyników badań” to najdłuższa część rozprawy. Z metodologicznego punktu widzenia wskazane byłoby podzielenie jej na dwa lub trzy krótsze rozdziały. Należy podkreślić, że mgr Magdalena Pluta z wielką precyzją opisuje sposób dokonywania analizy zebranego materiału badawczego, zaczynając od jego transkrypcji. Dzięki zastosowaniu tabeli uzyskane wyniki zostały zaprezentowane w sposób przejrzysty. W trakcie czytania interpretacji narracji uczestników, dokonanej przez Autorkę, można wejść w świat przeżyć i trudnych doświadczeń młodych ludzi. Ten rozdział z pewnością należy uznać za najbardziej interesujący i wartościowy w całej rozprawie. Wskazuje on na znaczący wkład Doktorantki w badania dotyczące adolescentów z chorobą nowotworową. Rozprawa mogłaby

w szerszy sposób, zarówno w części empirycznej, jak i w części teoretycznej, przedstawiać udział rodziny, znajomych, przyjaciół i rówieśników w całym procesie terapeutycznym, który jest udziałem młodego człowieka. Analizując pytania do wywiadu i kwestionariusz, zauważyłam, że nieliczne z nich dotyczą zagadnień związanych z rodziną, pojawiają się jedynie informacje, iż niektórzy badani mają rodzinne doświadczenia choroby nowotworowej i one właśnie istotnie wpłynęły na początkowy jej obraz. Informacje na temat rodzin badanych chorych byłyby ważnym ubogaceniem materiału źródłowego recenzowanej pracy.

Zakończenie pracy jest syntetycznym podsumowaniem najważniejszych jej osiągnięć oraz odniesieniem do teorii i wyników badań naukowych innych autorów. Potwierdza to, że Autorka starannie i wnikliwie przeprowadziła kwerendę piśmiennictwa naukowego, które dotyczy podjętego tematu. Wartościowym dopełnieniem rozprawy jest próba przedstawienia implikacji praktycznych z przeprowadzonych badań i analizy pozyskanego materiału. Praca uzyskałaby silniejszą wymowę, gdy podane zostały konkretne rozwiązania, sposoby ich zastosowania oraz celowość. Warto byłoby wskazać, jakie tematy są pierwszorzędne w organizowaniu tej pomocy. Za bardzo wartościowe należy uznać przedstawienie przez mgr Magdalenę Plutę ograniczeń projektu stanowiącego podstawę analiz rozprawy oraz wyjaśnienie powodów dokonanych wyborów, jak również perspektywy dalszych badań.

Recenzowana praca doktorska została napisana piękną polszczyzną oraz zilustrowana różnego rodzaju tabelami, dzięki którym łatwo można się zapoznać z treściami merytorycznymi. Cenne są również poprawnie skonstruowane przypisy. Obecne w rozprawie Aneksy (Informacje dla osoby badanej na temat przeprowadzonego badania; Informacje dla przedstawiciela ustawowego na temat udziału w badaniu; Deklaracje zgody osoby badanej przedstawiciela ustawowego na udział w badaniu; Kwestionariusz ankiety; Dyspozycje do wywiadu oraz transkrypcje wywiadów opatrzone notatkami i ujawniającymi się tematami) potwierdzają zaawansowane przygotowanie metodologiczne Autorki. Wszystko to sprawia, że pracę czyta się z przyjemnością nie tylko ze względu na treści merytoryczne, ale również dopracowanie pod względem formalnym.

Konkluzja

Rozprawa doktorska mgr Magdaleny Pluty bardzo dobrze wpisuje się w obszar naukowy, którego dotyczy i zasługuje na publikację. Wszystkie części rozprawy (teoretyczna, metodologiczna oraz empiryczna) to dojrzały materiał, który powstał dzięki refleksyjnym i wyselekcjonowanym odniesieniom do publikacji zarówno polskich, jak i angielskich. Autorka

dokonała gruntownej analizy literatury przedmiotu, wykazała się umiejętnością korzystania ze źródeł i ich interpretacji. Wykazała się również umiejętnościami badawczymi niezbędnymi w projektowaniu i prowadzeniu badań

Rozprawa doktorska zatytułowana *Sensy i znaczenia nadawane przez adolescentów ich doświadczeniom związanym z chorobą nowotworową*, która została przygotowana przez mgr Magdalenę Plutę pod kierunkiem prof. dr. hab. Romana Lepperta, spełnia warunki określone w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789 z późn. zm.) W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie pani mgr Magdaleny Pluty do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

Beata Antoszevska